

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Історичний факультет
Кафедра архівознавства, спеціальних історичних та правознавчих дисциплін

Дипломна робота бакалавра
“Дидактичні ігри
при викладанні правознавства в школі”

Виконала:
студентка VI курсу
денної форми навчання
спеціальності 014 Середня освіта
(Історія та правознавство)
Мельник Марина Ігорівна

Науковий керівник:
Кандидат історичних наук, професор,
завідувач кафедри архівознавства,
спеціальних історичних та правознавчих дисциплін
Федьков Олександр Миколайович

Рецензент:

Кам'янець-Подільський – 2021 року

ЗМІСТ

Вступ	3
Розділ 1. Огляд джерел, наукової і навчально-методичної літератури	7
Розділ 2. Дидактичні ігри при вивченні права : завдання та зміст	18
Розділ 3. Методика проведення дидактичних ігор на уроках права.....	36
Розділ 4. Практика використання різноманітних видів дидактичних ігор у навчанні права.....	55
Висновки	73
Список використаних джерел та літератури	76
Додатки	85

ВСТУП

Актуальність теми полягає у необхідності встановлення відповідності методики викладання правознавства в загальноосвітніх школах країни до вимог сьогодення в умовах зростаючого впливу нових концептуальних поглядів на вивчення правознавства, збільшення інформативної насиченості навчального матеріалу. Внаслідок цього перед методичною наукою постають важливі питання, зміст яких зводиться до того, які дидактичні ідеї потрібно взяти за основу загальнотеоретичних засад розбудови національної школи, як трансформувати їх щодо специфіки України і в який спосіб впровадити їх в усі галузі освітньої діяльності?

Відповіді на ці питання набувають особливої актуальності під час організації вивчення курсу правознавства у школі й у процесі формування системи наукових правових понять в учнів, адже сама правознавча освіта покликана допомогти особистості здобути системні наукові знання.

Одним із шляхів вирішення цих завдань у викладанні правознавства є використання методів навчання, які передбачають застосування ігор та ігрових елементів в освітньому процесі. Дослідження, пов'язані з розробкою і впровадженням нових технологій, в основу яких покладено застосування ігор, свідчать про наявність у них значних можливостей щодо підвищення ефективності навчання.

Учні будь-якого віку відчувають потребу у самовираженні та самоствердженні, а взаємодія під час гри підвищує емоційну напруженість, стимулює активність та почуття відповідальності. У них удосконалюється зорове і кінестетичне сприймання, виробляється вміння володіти ними, розвивається інтелект не лише за рахунок розширення об'єму предметів і явищ, які сприймаються учнями, але й за рахунок поглиблення знань про них.

Окрім того, гра вчить культури спілкування, виховує повагу до думок колег, розвиває кмітливість і почуття гумору. Вона здатна цілком захопити

гравців, загартувати їх, перенести з повсякденного життя в тимчасову сферу діяльності, яка має власну спрямованість.

Тому, орієнтація сучасної системи освіти на розвиток особистості, з одного боку, та на досягнення якісно нового рівня освіченості, з іншого, - вимагають розробки нових технологій навчання, що забезпечували б усебічний розвиток школяра та високу якість його знань. На нашу думку, використання дидактичних ігор відповідає цим вимогам.

Предметом дослідження є процес вивчення правознавства в сучасній загальноосвітній школі.

Об'єкт дослідження - організація освітньої діяльності учнів з використанням дидактичних ігор при викладанні правознавства у середньому загальноосвітньому навчальному закладі.

Мета дослідження: обґрунтувати, розробити та практично перевірити методику організації освітньої діяльності учнів із використанням дидактичних ігор на уроках правознавства, визначити місце вчителя та учнів у навчальній грі.

Відповідно до мети ставляться такі **завдання:**

- вивчити стан дослідженості в методичній теорії та практиці викладання учням правознавства;
- визначити місце дидактичних ігор у процесі викладання правознавства;
- обґрунтувати основні теоретичні підходи до організації пізнавальної діяльності учнів на уроках правознавства та застосування дидактичних ігор;
- висвітлити основні етапи, зміст, функції, принципи організації ігор як засобу організації освітньої діяльності;
- запропонувати власний підхід щодо проведення дидактичних ігор з урахуванням дидактичної мети уроку та рівня підготовленості учнів на уроках правознавства.

Для досягнення мети і розв'язання поставлених завдань була обрана така **система методів дослідження**: теоретичні методи (проблемний, порівняльно-методичний, метод системного підходу, абстрагування, дедукції та індукції, метод системно-структурного аналізу та синтезу, теоретичного аналізу педагогічних ідей); емпіричні методи (констатуючий, узагальнення практичного досвіду).

Практичне значення роботи. Результати дослідження можуть бути використані студентами при вивченні курсу «Методика викладання правознавства в школі», написанні рефератів, курсових робіт, під час проходження студентами виробничо-педагогічної практики. Також матеріали дослідження можуть використовуватися учителями при викладанні правознавства в школі.

Структура роботи: бакалаврська робота складається із вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаних джерел та літератури та додатків. Загальний обсяг роботи становить 77 - сторінок, основна частина - 66 сторінок. Список використаних джерел та літератури нараховує - 85 позицій.

ВИСНОВКИ

За результатами проведеного нами дослідження можна зробити такі висновки:

1. Пошуки шляхів розвитку учнівського інтересу до вивчення правознавства переконують: учень погано сприймає готову інформацію, узагальнюючі висновки, в якій би формі вони б не подавались. Одна з особливостей учнівської психології полягає у тому, що учні люблять думати, шукати варіанти відповідей, охоче беруть участь у розв'язанні проблемних ситуацій на уроках. Тому засобом, який може принести школярам радість та успіх, є дидактична гра.

2. Дидактична гра - це форма роботи, що допомагає вчителю не тільки урізноманітнювати навчання, але й організувати процес інтелектуального розвитку учня. Вона наділена й дослідницьким змістом, який дає змогу моделювати все те, що існує поза грою. Саме через неї учень швидше знайомиться з правилами та нормами спілкування з оточенням, швидше опановує навички культурної поведінки.

3. Практика засвідчує, що якщо спочатку учень цікавиться лише грою, то дуже швидко його цікавитиме пов'язаний з нею зміст, виникне потреба вивчити, зрозуміти та запам'ятати цей матеріал, тобто, він почне готуватись до участі в грі. Вона тренує пам'ять та увагу, допомагає розвивати допитливість, вміння не лише дивитися, а й бачити, логічно мислити.

4. Дидактична гра стимулює учнів до роботи з додатковою літературою. Вона максимально активізує процес пізнання, формує в учнів уміння й навички класифікувати й узагальнювати правознавчий матеріал, застосовувати порівняння та аналогії, робити висновки, давати об'єктивні оцінки.

5. Дидактичну гру на уроках правознавства можна використовувати для ознайомлення учнів з новим матеріалом, для його узагальнення та повторення раніше набутих понять та уявлень, їх глибшого осмисленого засвоєння, розвитку мислення, розширення кругозору. Ігрові завдання

можливо використовувати на різних рівнях пізнання: репродуктивному, конструктивному і творчому. Однак найефективнішими ігровими завданнями є ті, що використовуються на повторювально-узагальнювальних уроках.

6. Результат гри забезпечує передусім учитель, його вміння своєчасно й майстерно вводити дитину в її світ, об'єктивно оцінювати можливості учнівського колективу загалом і кожного його представника зокрема, бачити перспективні напрямки діяльності кожного учня.

Працюючи серед дітей, вчителів слід сформулювати для себе головне завдання педагогічної діяльності: «Навчаючи, виховувати особистість». Це означає, що на заняттях треба не тільки давати певні знання, а й працювати над розкриттям здібностей і талантів, сприяти розвитку моральних якостей дитини, поваги до однокласників і дорослих.

7. Надзвичайно важливу роль в ігровій ситуації відіграють правила. Якщо вони заздалегідь не продумані, чітко не сформовані, то це ускладнює хід гри, осмислення учнями її змісту, викликає втому і байдужість.

8. Однак якою б захопливою не була гра, який би інтерес не викликала вона у школярів, ігрова діяльність у жодному разі не має бути єдиною формою освітнього та творчого процесу. Вона має дати позитивні результати лише у поєднанні з іншими формами, оскільки не може бути джерелом систематичних і правових знань.

Таким чином, дидактичні ігри є ефективною формою викладання правознавства, завдяки чому активізується процес навчання, розвивається творче мислення школярів, формуються навички поведінки у колективі. Вони стимулюють учнів до роботи з додатковою літературою, тренують пам'ять, розвивають кмітливість, логічне мислення, виробляють вміння застосовувати здобуті знання на практиці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

Джерела

1. Державна національна програма “Освіта. (Україна XXI століття)”. Освіта. 1993. № 44-46. С. 1-6.
2. Державний стандарт базової і повної середньої освіти. Концептуальні засади сучасної шкільної освіти: збірник документів і наукових праць / за ред. К. О. Баханова. Бердянськ : БДПУ, 2007. С. 20-26.
3. Історія України. Всесвітня історія 5-11 класи. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів. Київ: Ірпінь, 2019. 142 с.
4. Коменський Я. А. Вибрані педагогічні твори. Москва: Радянська школа, 1955. 369 с.
5. Концепція Нової української школи. 2017. URL: <https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2017/07/konczepczyia.pdf>
6. Макаренко А. С. Вибрані твори: в 7 т. Київ: Вища освіта, 1954. Т. 4. 478 с.
7. Навчальна програма з правознавства. Київ: Шкільний світ, 2017. 88 с.
8. Проект закону України “Про повну загальну середню освіту” від 05.04.2019 р. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JH7VG00A.html
9. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям. Київ: Радянська школа, 1998. 328 с.
10. Ушинський К. Д. Вибрані педагогічні твори в 2-х т. Київ: Радянська школа, 1983. Т. 1. 423 с.

Література

11. Алексеева Н. Н. Игры на уроках. Преподавание истории в школе. 1991. № 5. С. 114-115.
12. Арсієнко Н. Виникнення та розквіт Київської Русі. Нетрадиційні уроки з історії України. 7 клас. Історія України. 2005. № 39. С. 12-13.
13. Арсієнко Н. Виникнення та розквіт Київської Русі. Нетрадиційні уроки з історії України. 7 клас. Історія України. 2005. № 42. С. 16-17.

14. Бардакова О. П. Урок-игра. Преподавание права в школе. 2004. № 4. С. 39-42.

15. Барнінець О. Формування предметних компетентностей учнів на уроках права за допомогою тренінгових ігор. Збірник наукових праць Полтавського національного педагогічного університету ім. В. Г. Короленка. Серія «Педагогічні науки». Полтава: ПНПУ ім. В. Г. Короленка, 2012. Випуск 55. С. 36-42.

URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/1211/1/Barnin.pdf>

16. Баханов К. Модель навчання у грі. Право в школі. 2000. № 10. С. 12-17.

17. Баханов К. Навчання у грі: театралізована вистава. Право в школах України. 2002. № 5. С. 11-16.

18. Баханов К. Практика використання ігор у навчанні історії та права в школі. Вересень. 2013. Спецвипуск. С. 37-44.

URL: <https://www.bibliofond.ru/view.aspx?id=788360>

19. Баханов К. А. Театрализованные игры на уроках. Преподавание истории и права в школе. 1990. № 4. С. 91-100.

20. Баханов К. О. Теорія і практика запровадження компетентнісного підходу до навчання історії та права в школі : Колективна монографія / К. О. Баханов, С. С. Баханова, О. В. Барнінець, Н. О. Венцева, О. І. Гуренко. Донецьк: Ландон-XXI, 2012. 519 с.

21. Богданова В. Використання методик розвитку критичного мислення на уроках історії та правознавства. Історія України. 2006. № 9. С. 6-17.

22. Бондаренко Н. П. Дидактичні ігри на уроках правознавства, як один із шляхів підвищення ефективності пізнавальної діяльності учнів. 2019.

URL: <https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:0qVQGxusg3cJ:https://www.slideshare.net/selezengalina/ss71536338+&cd=11&hl=ru&ct=clnk&gl=ua>

ua

23. Борзова Л. П. Дидактические игры. Преподавание истории и права в школе. 2000. № 1. С. 46-48.
24. Борзова Л. П. Игры при изучении нового материала на уроках. Преподавание истории в школе. 2000. № 3. С. 46-50.
25. Боровець Д. Рольова гра на уроках історії та правознавства. Проблеми дидактики історіїта правознавства: зб. наук. пр. / Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка. Кам'янець-Подільський. 2014. Вип. 5. С. 171-175.
26. Бреус О. М. Дидактичні ігри на уроках як засіб формування предметних вмінь. 2015.
URL:<http://gymn14.klasna.com/ru/article/didaktichni-igri-na-urokakh-istoriyi-yak-zasib-for-2.html>
27. Васяева М. Н. Нетрадиционные формы уроков. Преподавание истории в школе. 2001. № 6. С. 70-72.
28. Ващук Ю. Загадки і головоломки на уроках (8-9 класи). Історія та право в школі. 2002. № 2. С. 27-29.
29. Винницкая А. Д. Игры на уроках. Преподавание истории в школе. 1989. № 4. С. 130-131.
30. Власов В. Методика проведення дидактичних ігор на уроках пропедевтичного курсу. Історія в школах України. 2002. № 2. С. 27-32.
31. Гайсенюк А. К. Самостоятельная работа на уроках. Преподавание истории в школе. 2001. № 9. С. 42-44.
32. Гольденберг Я. М. Форми й методи активізацій навчальної діяльності старшокласників на уроках. Історія України. 1999. № 6. С. 10.
33. Гон С. Символи як засіб формування образного мислення. Історія України. 2004. № 25-28. С. 2-5.
34. Драхлер А. Б. Кроссворды на уроках. Преподавание истории в школе. 2004. № 7. С. 33-41.
35. Дубінський В. А. Методика викладання історії в школі: навч.-метод. посіб. для організації самот. роботи студ. іст. ф-ту. Кам'янець-Подільський держ. ун-т. Кам'янець-Подільський : [б.в.], 2005. 81 с.

36. Дяків В. Г. Ігровий простір як складова життєвого простору дитини. Історія України. 2008. № 37. С. 19-22.
37. Жорик О. Використання дидактичних ігор у навчанні. Рідна школа. 2000. № 4. С. 63-64.
38. Загайлов М. Використання активних форм і методів викладання її в школі (з досвіду роботи). Історія в школі. 2002. № 4. С. 43-44.
39. Камбалова Я. Навчаємося у грі (нетрадиційні види уроків узагальнювального повторення). Історія в школі. 2006. № 10. С. 41-44.
40. Карбан Т. В. Використання ігор під час вивчення. Історичне краєзнавство в системі освіти України: здобутки, проблеми, перспективи: науковий збірник. Кам'янець-Подільський: Абетка-НОВА, 2002. С. 124-128.
41. Кларин М.В. Разработка имитационно-моделирующих игр в современной буржуазной педагогике. Советская педагогика. 1982. № 3. С. 109-112.
42. Кожем'яка О. Інтелектуальні ігри на уроках. Харків: Основа, 2005. 144 с.
43. Кожем'яка О. Навчатися і творити граючи: розвиток творчих здібностей учнів на уроках засобами гри. Історія України. 2004. № 19. С. 16-21.
44. Колмаков А. Й. Урок-игра, урок-соревнование. Преподавание истории в школе. 1998. № 5. С. 114-115.
45. Коломоець С. Художньо-декоративні кросворди як вид наочності. Історія України. 2006. № 45. С. 17-22.
46. Коляда І. Урок-суд як вид інноваційних навчальних занять. Історія України. 2004. № 33-34. С. 18-22.
47. Короткова М. В. Нетрадиционные формы уроков. Преподавание истории и обществознания в школе. 2002. № 7. С. 28-36.
48. Короткова М. В. Проблемные игры и познавательные задания на уроке. Преподавание в школе. 1991. № 4. С. 137-144.

49. Ксьондзик Т. Проблемне навчання як засіб формування культури мислення. Історія України. 2015. № 43. С. 10-14.
50. Кучерук Й. В. Учебные игры на уроках. Преподавание в школе. 1989. № 4. С. 91-99.
51. Максимюк С. П. Педагогіка: Навчальний посібник. Київ: Кондор, 2005. 667 с.
52. Мала Л. Турніри як одна із форм позакласної роботи. Історія в школах України. 2014. № 5. С. 43-44.
53. Марченко М. Дидактичні ігри. Все для вчителя. 2010. № 6. С. 2-9.
54. Мацкайлова О. М. Познавательные игры. Преподавание истории в школе. 1999. № 8. С. 29-35.
55. Мокрогуз О. П. Інноваційні технології на уроках. Харків: Видавнича група "Основа", 2005. 124 с.
56. Мороз П. Кросворди і чайнвордаи. (Дидактичні ігри). Історія в школах України. 2004. № 5. С. 24-26.
57. Мыскин В. А. Пиктограммы и игры на уроке. Преподавание истории в школе. 1990. № 6. С. 90-94.
58. Охредько О. Гра – це діяльність. Дидактична гра на уроках історії та права. Історія в школах України. № 2. 2005. С. 39-43.
59. Охредько О. Ігровий компонент на уроках. Історія в школі. 2000. № 7. С. 34-37.
60. Перун Ю. Кросворди на уроках історії та права. Історія України. 2011. – № 46. С. 8.
61. Петрова Л. В. Нетрадиционные формы уроков. Преподавание истории в школе. 1987. № 4. С. 20-23.
62. Поліщук А. Рольова гра на уроках історії та права. Історія України. 2003. № 2. С. 12-15.
63. Пометун О. Компетентнісний підхід у сучасній історичній та правознавчій освіті. Історія в школах України. № 6. 2007. С. 3-12.

64. Пометун О., Фрейман Г. Методика навчання історії та права в школі. Київ: Генеза, 2006. 328 с.
65. Рудик М. Інноваційні технології навчання як засіб активізації пізнавальної діяльності учнів. Історія України. 2013. № 9. С. 26-29.
66. Семенов В. Г. Дидактична гра як форма навчання. Радянська школа. 1989. № 3. С. 61-65.
67. Семєчева Н. Зоряний час. Гра для учнів 8-х класів. Історія України. 2006. № 5. С. 19-22.
68. Сивкова Т. Н. Играем в “Умников и умниц”. Преподавание истории и обществознания в школе. 2003. № 1. С. 17-22.
69. Сіркізіук В. В. Основи національного виховання. Кам'янець-Подільський: Абетка-НОВА, 2004. 304 с.
70. Сторожев В. Загадки на уроці. Історія в школах України. 2010. № 2. С. 38-40.
71. Терещенко К. Інтелектуальні ігри на уроках історії та права (на прикладі уроку-гри “Руїна: причини, наслідки, уроки. 8 клас”). Історія в школі. 2000. № 10. С. 18-21.
72. Трефяк Я. І., Новицький І. В. Термінологічні диктанти, дидактичні та інтелектуальні ігри на уроках історії та права. Тернопіль: Мандрівець, 2011. 72 с. URL: <http://mandrivets.com/product/terminologichni-dyktanty-dydaktychni-ta-intelektualni-igry-na-urokah-istoriyi-7-klas/>
73. Троицкий Ю. Дети пишут историю (инновационная технология исторического обучения). Преподавание истории в школе. 1999. № 1. С. 24-27.
74. Трофимова О. В. Нетрадиционные формы урока и социализация учащихся. Преподавание истории и обществознания в школе. 2003. № 1. С. 17-22.
75. Турянська О. Визначення функцій, мети та змісту історичної освіти: соціокультурні та особистісно орієнтовані засади вибору. Історія України. 2004. № 37. С. 14-15.

76. Фіцула М. М. Педагогіка. Київ: Видавничий центр “Академія”, 2002. 528 с.
77. Фідря О. Урок-гра “Рекламне туристичне агентство”. Історія в школах України. 2010. № 2. С. 38-39.
78. Христенко Л. М. Использование нетрадиционных форм работы. Преподавание истории в школе. 2001. № 6. С. 52-56.
79. Шамрай О. Українські землі у II половині XVII століття. Урок – КВК. Історія України. 2003. № 6. С. 12-13.
80. Шимановський М. Рольова гра у викладанні історії та права. Історія України. 1999. № 34. С. 10-11.
81. Шинкаренко І., Пелехать І. Інтелектуальна гра для учнів 10-11 класів. Історія України. 2006. № 14. С. 15-18.
82. Шкарупа Т. Ігровий компонент на уроках історії та права. Історія в школі. 2006. № 1. С. 45-46.
83. Шульгіна О. Гра-змагання. Історія України. 2005. № 19-20. С. 15-16.
84. Щербань П. Застосування ігрових технологій в освіті: історія і перспективи. Витоки педагогічної майстерності. Сер.: Педагогічні науки. 2014. Вип. 13. С. 286-291.
URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/2938/1/Shcherban.pdf>
85. Яковенко Г. Г. Методика навчання історії та права: навчально-методичний посібник. Харків: Видавництво ХНАДУ, 2017. 324 с.
URL: <http://dspace.hnpu.edu.ua/bitstream/123456789/1656/1/%D0%AF%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE%20%D0%93.%20%D0%93.%20%D0%9C%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D0%BA%D0%B0%20%D0%BD%D0%B0%D0%B2%D1%87%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%D1%96%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%80%D1%96%D1%97%20.pdf>